

Op schoolreis naar Niekée ... een mokerslag

Hilde Geuens – 31/03/2017

Wat voorafging...

In het voorjaar van 2016 woonde ik het Edushock Leerfestival bij. Eén van de keynote sprekers bleek bijna een uur te laat te arriveren (Nederlandse en Vlaamse mobiliteit ...), maar wist mij met wat resteerde van zijn speech toch aan te spreken. Wat hij vertelde, waren nogal boude stellingen die ik al vaker hoorde poneren in de onderwijsinnovatie-wereld: schrap het curriculum, laat leerlingen vanuit eigen motivatie hun leerprogramma samenstellen, schaf toetsen af, Maar wat er anders was dan bij de verhalen van de meeste 'goeroes', was dat deze man zijn visie klaarblijkelijk wel met eigen hoofd en handen én met succes al in de wereld had gezet.

Een paar maanden later nodigde ik deze keynotespreker, Sjef Drummen, uit aan een rondetafel-namiddag binnen onze hogeschool met externe stakeholders rond het thema onderwijsinnovatie. Blij verrast aanvaardde hij mijn invitatie en we hadden rond onze tafel een zeer inspirerende en geanimeerde discussie.

Het ene leidde naar het andere en dan, op hartelijke uitnodiging van Sjef, stonden we op 20 december 2016, nieuwsgierig en vol verwachting, in de school Niekée in Roermond (www.niekee.nl en www.agoraroermond.nl). Vanuit België verzamelden we een fijne delegatie van lerarenopleiders van UC Leuven-Limburg én van schoolleiders uit basis- en secundair onderwijs vanuit de verschillende netten.

Eerst gaf Sjef ons een lezing in onvervalste 'we-zullen-de-mayonaise-rond-jullie-vestigde-geblubberde-hersencellen-eens-wegschrapen'-stijl. Je vindt zijn slides op [slideshare](https://www.slideshare.net/). Daarin gooide hij heel wat heilige huisjes omver en gaf ons ook de beginselen van Niekée en Agora mee. Na een lekkere lunch, kregen we ook een rondleiding door de open, soms wat chaotische maar sfeervolle ruimtes van Niekée.

Situering

Niekée is een tiental jaar geleden ontstaan als volledig nieuwe school, in een nieuw gebouw, vanuit de samenvoeging van 3 bestaande scholen. De oprichting ervan was, tot mijn verrassing, een volstrekt top-down-proces. Niekée heeft net z'n 10-jarig bestaan gevierd, dus het verhaal begon ongeveer 10 + 2 jaar geleden. Een drietal bestuurders kwamen gedurende 15 maanden

anderhalve dag per week samen met de architect en de bouwheer om alles uit te tekenen, tot in de kleinste details. Leerkrachten werden bewust niet betrokken in dit proces vanuit de veronderstelling dat actoren in het systeem dit systeem niet van binnenuit kunnen veranderen. Sjef poneerde de boude stelling dat leraren niet reflecteren en dus geen mogelijkheden tot verandering zien. Ze kunnen alleen maar de traditie en de schoolboeken volgen. De manier waarop Sjef dit formuleerde is misschien wat scherp, maar ik kan me wel aansluiten bij het idee dat een mens blind wordt voor de fouten in een systeem zodra hij of zij al te lang, van te dichtbij en te betrokken meedraait in een systeem.

10 jaar geleden werd Niekée stapsgewijs ingevuld. Voor zover ik begreep, functioneren nu 3 systemen naast elkaar: Niekée 1.0, Niekée 2.0 en Agora. Niekée is gericht op leerlingen uit het (bij ons zo genoemde) beroepsonderwijs, Agora is breder op alle leerlingen gericht en is nieuwer. Bij Niekée 1.0 zijn er nog klassen en wordt er nog klassikaal voor jaargroepen lesgegeven, in Agora is dat volledig losgelaten.

Het ultieme streven van Sjef en co is een learning society in te richten, waar ze nu 'nog maar' het stadium van learning community hadden bereikt.

Grondbeginselen van Niekée

De lezing van Sjef en zijn verhaal tijdens de rondleiding was eigenlijk één groot pleidooi om het onderwijs als instituut grondig te ontmantelen en terug te plooiën op de essentie van wat leren door kinderen betekent. De hervorming die tot Niekée geleid heeft, vertrok voor 50% vanuit gezond boerenverstand, voor 30% vanuit onderwijskundige intuïtie en voor 20% vanuit wetenschappelijke inzichten.

De diamanten koffer

De basisovertuiging van waaruit Niekée ontstaan is, is dat elk kind in principe naar de universiteit kan gaan. Volgens Sjef bepaalt maar 1 factor de toegang tot het hoger onderwijs, en dat is het loon van de ouders van de leerling. De crux om kinderen aan het leren te krijgen, is werken aan hun zelfvertrouwen. Dat veronderstelt dus ook dat leerkrachten heel erg geloven in de mogelijkheden van een kind. Hoe effectief de mindset van leerkrachten is, weten we ook onder andere vanuit de Mindset-theorieën van Carol Dweck.

Ik neem je even mee in de metafoor van de drie koffers: een leerkracht komt voor de klas te staan met 3 koffers waar hij bagage in zitten heeft. De eerste, grootste, belangrijkste en meest waardevolle koffer is die met geloof in de leerlingen.

De gouden koffer

De tweede koffer is bijna net zo belangrijk als de eerste en is gevuld met kennis van psychologie, werking van de hersenen en het puberbrein, motivatietheorieën en dergelijke. Aangezien leren altijd een activiteit is van de lerende, is lesgeven in feite een contradictio in terminis. Een leerkracht heeft enkel impact op het leren van de leerling door hem te motiveren en enthousiast te maken om zelf aan de slag te gaan. Alleen dan gaat een leerling harder werken en met een hogere arbeids-/leersatisfactie werken. Weten hoe die motivatie kan gestimuleerd worden, is vanuit deze invalshoek belangrijker dan weten hoe je vakinhouden overbrengt.

De loden koffer

Het derde, kleinste, zwaarste, gevaarlijkste koffertje, is datgene dat gevuld is met vakkennis. Vakkennis is erg belangrijk, maar mag nooit aangeboden worden zonder dat er eerst motivatie tot leren gecreëerd is. Als vakkennis aangeboden wordt vooraleer er motivatie is, zal dit nefast zijn voor de schoolmotivatie. Als vakkennis aangeboden wordt nadat er motivatie is, dan is het een viraal en hoogst besmettelijk goedje waarvan de leerling steeds meer zal willen.

Leerlingen en leerkrachten aan de detox

Voor je kan meedraaien in het Niekée- of Agora-systeem, moet je eerst door een soort van 'afkick'-fase van het traditionele onderwijs.

Voor leerkrachten betekent dat een opleiding in socratische dialoog om hen het reflecteren te leren (puntjes voor de lerarenopleiding binnen UC Leuven-Limburg, waar reflecteren als wezenlijk en belangrijk onderdeel van de opleiding wordt beschouwd). Leerkrachten ontwikkelen zich daarna verder als 'Agoriaanse meesters'. Daartoe is er een systeem van intervisie en interne professionalisering waarbij telkens hogere niveaus van 'Agoriaans meesterschap' kunnen behaald worden. De collega's bepalen wie naar een hoger niveau kan overgaan.

Voor leerlingen betekent dit dat zij bij aanvang door zeven weken detox gaan, waar ze vooral ruimte en tijd krijgen om te ont-leren en om te zoeken naar wat ze zelf willen doen en worden. Focus ligt hier op het groepsproces, op zelfreflectie en op vertrouwen winnen en thuis voelen. Pas daarna gaat het eigenlijke programma van start. De leerlingen richten zelf hun leerplek in, zowel de gezamenlijke ruimte als hun eigen leerhoekje hierin. Zo zagen we een duo dat een halve Cadillac had binnengezeuld om daarin hun leerplekje te creëren.

Personal Challenge

Leerlingen formuleren, onder begeleiding van een coach, een persoonlijke uitdaging die ze binnen een korte of langere periode willen behalen. Deze uitdaging situeert zich binnen één van 5 domeinen: scientific, society, artistic, spiritual, social/ethic. De leerling bepaalt op deze manier wat hij/zij wil leren. De begeleider bepaalt de route ernaartoe. Dit gebeurt via de principes van 'wicked learning': fouten maken mag/moet; afkijken mag & kill your darlings (leerlingen worden serieus uitgedaagd om challenges te formuleren die buiten hun geprefereerd domein liggen).

Hebben we het ook met eigen ogen gezien?

Er was unanimititeit in de groep: om te weten hoe deze uitdagende ideeën concreet geïmplementeerd worden, zouden we eigenlijk een week of langer stage willen lopen binnen Niekée. Maar we hebben goed gekeken en Sjef stevig op de rooster gelegd.

Een impressie achteraf van Danny Pijls:

"De oprichter ging met een moker te keer tegen alles wat met onderwijsinstellingen te maken heeft om uiteindelijk tot de essentie te komen: brain activity, het pure leren. Nadat hij alle heilige huisjes had omvergeschopt en alle leraren -gevangen in hun onderwijssysteem- had bevrijd van de instellingsdoctrine, is hij zelf letterlijk gestart met de bouw van een nieuw schoolgebouw waarin hij zijn nieuw leerconcept gestalte geeft. Prachtig en creatief schoolgebouw; of er nu echt beter werd geleerd heb ik niet kunnen observeren: misschien ben ik er niet lang genoeg geweest. Ik miste alvast gebrek aan structuur en zou gek worden van het gewemel en geloop van pubers die constant op hun smartphone aan het leren (?) zijn. Maar volgens de oprichter is de leereffectiviteit zeer hoog: bewijs zijn de eindexamens waarop zijn leerlingen meer dan gemiddeld scoren..."

Feedback van Ronny Vanderspikken en zijn wagennoten:

"De leerkrachten doen ertoe. Deze mensen geloven in hun systeem. Net als in andere klassieke scholen gaan ze ervoor. Alleen de visie verschilt. Niekée durft te geloven in eigenaarschap van het LEREN van elk individu. We hebben veel durf gezien. Wat we implementeerbaar zien in onze context is het draagvlak creëren voor visieontwikkeling top down en bottom up. Cruciale vragen daarbij: wat betekent onderwijs in onze 'context'? Welk onderwijs willen 'wij'? Wat kan 'ik' al en wat heb ik te leren? We willen dan ook graag nog verder op zoek naar mensen en organisaties met andere, vernieuwende visies."

Opzoektips:

- Film: 'Alphabet' van Pablo Pineda
- Onderzoeken: Barry Zimmerman over 'Zelfsturend leren'
- Persoon: Jan Rotmans, hoogleraar duurzaamheid en transitiekunde

Interessante data:

- 18 mei 2017: lezing door Sjef Drummen in UC Leuven-Limburg. [Schrijf je in!](#)
- 13 juni 2017 in samenwerking met SOM-raad Leuven: eendaagse schoolreis naar de Steinerschool in Leuven en naar het ABC-huis in Brussel.
- Najaar 2017 (onder voorbehoud): driedaagse schoolreis naar Amsterdam en Nederland.
- Voorjaar 2018 (onder voorbehoud): vijfdaagse schoolreis naar Berlijn en Duitsland.

Wil je meer info?

Contacteer Hilde Geuens, teamleider expertisecel 'Education for the Future'.

- hilde.geuens@ucll.be
- +32 478 66 26 00